

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

REMISSVAR (SOU 2018:9)

Delbetänkande – Ökad trygghet för studerande som blir sjuka

Förslagen i sammandrag

Utredningen föreslår följande åtgärder för att öka tryggheten för studerande vid sjukdom:

- 1) Möjlighet till deltidssjukskrivning inom studiemedelssystemet.
- 2) För den vars studieförmåga är helt nedsatt på grund av sjukdom föreslås att studielån ska avskrivas efter en karens om 14 dagar, till skillnad mot dagens 30 dagar.
- 3) Ansvaret för den studieinriktade rehabiliteringen förtydligas och försäkringskassans och CSN:s samordningsansvar slopas.
- 4) En tidsgräns om 52 veckor under en tvåårsperiod införs för den period som en individ som längst kan vara sjukskriven med bibehållet studiemedel. Gäller bara vid heltidssjukskrivning.

Sammanfattning av yttrandet

Saco är huvudsakligen positivt inställd till att öka tryggheten och flexibiliteten i trygghetssystemet för studerande. Att möjliggöra deltidssjukskrivning inom ramen för studiemedelssystemet och samtidigt halvera karenstiden är dessutom något som Saco har framfört i andra sammanhang. Saco tillstyrker därför dessa förslag.

När det gäller studieinriktad rehabilitering, så finns det med nuvarande ordning ett antal problem. De mest centrala diskuteras i utredningen. Saco anser att det finns tydliga fördelar med att beakta dessa problem. Saco är därför positiv till att studieinriktad rehabilitering förtydligas.

Sacos ställningstagande

Rätten till studiemedel inom ramen för studiemedelssystemet bygger på grundprincipen om att de ska täcka levnadskostnader som uppstår under den tid individen studerar. Levnadskostnader som uppstår under annan tid, det vill säga när inga studier sker, ska därför täckas på annat sätt, till exempel med inkomster från förvärvsarbete eller med hjälp av bidrag från det sociala trygghetssystemet.

Syftet med sjukförsäkringen i socialförsäkringssystemet är att den ska skydda mot inkomstbortfall när arbetsförmågan är helt eller delvis nedsatt på grund av sjukdom. Det är en rättighet som gäller såväl anställda som arbetslösa. Eftersom en heltidsstuderande normalt sett inte kan betraktas som varken arbetslös eller anställd, innehåller studiemedelssystemet ett sjukförsäkringsskydd som komplement till sjukförsäkringen för att därigenom skapa en trygghet för studerande som blir sjuka. Den här skyddsbestämmelsen innebär således ett fränsteg från grundprincipen som beskrevs ovan. Fränsteget är motiverat eftersom det finns en politisk målsättning om att underlätta och främja studier och livslångt lärande i samhället. I praktiken innebär det, att en studerande som får studiemedel och som blir sjuk så att det blir omöjligt att studera, får behålla studiemedlet under sjukperioden, trots att inga studier bedrivs (under förutsättning att det sker en anmälan till Försäkringskassan och den godkänns). Det är en rimlig lösning eftersom relativt många studerande saknar sjukdomsgrundande inkomst (SGI) och därför inte har rätt till sjukpenning från Försäkringskassan. Om sjukperioden blir långdragen kan dessutom studenter, enligt dagens regler, få lånedelen avskriven efter 30 dagars karenstid.

Saco har under lång tid påpekat att nuvarande skyddsbestämmelser i studiemedelssystemet är oflexibla i flera avseenden. Det har dessutom skrivits ett flertal utredningar och rapporter kopplade till försäkringsfrågan för studenter, vars syfte har varit att förbättra systemet. Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen (SOU 2015:21) redovisar i sitt slutbetänkande en sammanställning av ett antal av dessa studier som visar att det finns en relativt stor samsyn om nuvarande problembild. Men lösningarna varierar. Saco välkomnar därför förslagen i den här utredningen. Nedan följer synpunkter på delar av utredningens förslag.

Grader av nedsatt studieförmåga (3.8.2)

Förslag: Studiemedel för studier ska kunna lämnas för sjukperiod om den studerande på grund av sjukdom är helt eller till tre fjärdedelar, hälften eller en fjärdedel oförmögen att bedriva studier. Det ska kunna ske under förutsättning att Försäkringskassan eller CSN godkännt sjukperioden.

Förslaget innebär att deltidssjukskrivning kommer att vara möjligt inom ramen för rådande studiemedelssystem, vilket uttryckt i procent motsvarar en nedsättning av studieförmågan med 100, 75, 50 eller 25 procent. Den föreslagna utformningen liknar till sin struktur det ordinarie sjukförsäkringssystemets regler kring nedsatt arbetsförmåga, vilket underlättar förståelsen av systemet. Saco har under lång tid efterfrågat en högre grad av flexibilitet i trygghetssystemet för studenter och argumenterat för möjligheten till deltidssjukskrivning.¹ **Saco tillstyrker därför förslaget.**

Utredningen gör bedömningen att förslaget bör handla om **en möjlighet, snarare än en rättighet** i förhållande till utbildningsanordnaren. Att utbildningens upplägg måste vara styrande för om det ska vara möjligt för den studerande att delta på deltid är en rimlig hållning som Saco ställer sig bakom.

Bedömning av nedsatt studieförmåga (3.8.3) och andelen studiemedel under sjukdom (3.8.4)

Studiemedel under sjukdom lämnas enligt bedömningsgraden av den nedsatta studieförmågan. Det innebär att om studieförmågan anses vara reducerad till hälften, så ska hälften av de studiemedel som lämnas ges som *studiemedel under sjukdom*. CSN föreslog i sin rapport från 2012 att bedömningen av sjukdom ska göras i relation till heltidsstudier.² I delbetänkandet görs en annan bedömning i det avseendet. De menar att den nedsatta studieförmågan ska bedömas relativt de studier som skulle bedrivits om den studerande inte hade blivit sjuk. Det synsättet får konsekvenser för bedömningen av andelen *studiemedel under sjukdom*.

Att fastställa vad som är *studiemedel under sjukdom* och vad som är studiemedel under ordinarie studier sätter ramarna för värdet av trygghetsförmånen, eftersom det har betydelse för rätten till avskrivning av lån som tagits under sjukdomstiden, påverkar antalet studieveckor den studerande anses ha använt och har betydelse för godkända resultat för fortsatta studiemedel. Utformningen är därför viktig och bör vara väl avvägd.

I delbetänkandet förs ett resonemang med utgångspunkt från CSN:s rapport från 2012. CSN menar att det är de studier som studiemedel beviljats för som studiemedel under sjukdom ska täcka. Det innebär att om en heltidsstuderande vill begränsa sin skuldsättning genom att till

¹ Se till exempel Sacorapporten skriven av Maria Noleryd: "Tryggare kan alla vara, Socialförsäkringarna för studenten" från 2011.

² CSN (2012), "Uppdrag att se över bestämmelserna om studiemedel under sjukdom", Rapport, Centrala Studiemedelsnämnden, Dnr 2011-100-8937.

exempel enbart ta halvt studiemedel, och i samband med det blir sjuk på halvtid, så ska hela studiemedelsbeloppet anses vara *studiemedel under sjukdom*. CSN anger flera fördelar med den ansatsen och menar bland annat att den ger upphov till en lättare kontroll, mindre risk för missbruk och lägre risk för felaktiga utbetalningar. Mot den bakgrunden och att studiemedel eller studiemedel under sjukdom aldrig kan lämnas för den del som överstiger ett normalt heltidsåtagande, förefaller detta vara en rimlig hållning. Saco ställer sig därför bakom CSN:s förslag i det här avseendet och **stödjer därför inte utredningens hållning**. Bedömningen bör alltså ske i relation till heltidsstudier.

Rätten till avskrivning av studielån (3.8.6)

Förslag: Studerande som har haft studiemedel under sjukdom och på grund av sjukdomen försenats i sina studier har rätt till avskrivning av studielån motsvarande förseningen. Förseningen fastställs utifrån uteblivna studieresultat och med hänsyn tagen till karenstid.

Skyddsregler som ger rätt till avskrivning av studielån för studiemedel under sjukdom anser Saco är viktiga. En princip som utredningen framför i delbetänkandet är dock att värdet av rätten till studiemedel under sjukdom bestäms av i vilken utsträckning den studerande har försenats i sina studier. Det innebär att systemets trygghetsförmåner i form av avskrivning av lån och borträknade veckor enbart utfaller om den studerande lider skada av sin sjukdom. Det är ett förhållningssätt som avviker från det sjukförsäkringssystem som gäller anställda, där rätten till ersättning i första hand är kopplad till förlorad arbetsförmåga, snarare än sjukdomens skadeverkningar. Saco anser att det finns en pedagogisk poäng med att resonera på motsvarande sätt för studenter som för personer som förvärvsarbetar, och därför använda studentens studieförmåga till följd av sjukdom som avgörande princip för rätten till trygghetsförmåner. Saco anser att detta är ett förhållningssätt som bör övervägas.

Karenstiden föreslås vara 14 dagar (3.9.3)

Förslag: Studielån som avser del av en sjukperiod som följer efter en karenstid om 14 dagar ska inte betalas tillbaka.

Precis som vid sjukförsäkringen i socialförsäkringssystemet, är det rimligt att även sjukförsäkringen i studiemedelssystemet innehåller en karenstid. Eftersom studiemedelsbeloppen är samma för den som är sjuk och för den som studerar kan de anses särskilt motiverat med en karenstid för just studiemedelssystemet. Frågan är vad som kan betraktas som en rimlig karenstid för studenter. Karenstiden är idag satt till 30 dagar, vilket är en nivå som har gällt sedan 1995 då den höjdes från 14 till

dagens nivå. Motivet till höjningen var vid den tidpunkten baserat på resultat från en undersökning som visade att många som hade studiemedel under sjukdom och som fick studiemedlen avskrivna, hade bedrivit studier under tiden. Det vill säga, de fick alltså sina studiemedel avskrivna trots att de inte hade försenats i sina studier. För att förhindra detta valde man att förlänga karenstiden. Mot bakgrund av de synpunkter som Saco framförde under 3.8.6 ovan, så förefaller detta motiv sakna relevans.

Saco anser därför att antalet karensdagar ska sättas ned från 30 till 14 dagar. Saco har i tidigare sammanhang framför att det skulle vara en bra avvägning av antalet dagar, som till exempel klarar av kortare förkylningar utan att trygghetssystemet aktiveras, men samtidigt tar hand om de lite längre sjukdomsfallen. Saco anser att 30 dagar är en allt för lång period och **tillstyrker därför förslaget** om att reducera karenstiden till 14 dagar.

Studieinriktad Rehabilitering för återgång i studier

Det finns ett antal problem med nuvarande ordning för rehabilitering av studerande som utredningen redovisar.

- 1) Saknas kunskap om de studerandes behov av rehabilitering och vilka åtgärder som redan vidtas.
- 2) Oklart vad rehabiliteringen ska avse.
- 3) Utbildningssamordnarens ansvar är otydligt.
- 4) Bristfällig samordning mellan olika aktörer.
- 5) Nuvarande ordning innebär en risk för lägre genomströmning.

Saco anser att det finns tydliga fördelar med att beakta dessa problem. Saco väljer i det här sammanhanget att kommentera två förslag och en bedömning.

Ansvar för rehabilitering av studerande (4.8.3)

Förslag: Försäkringskassan och CSN:s samordningsansvar för rehabilitering av studerande som har beviljats studiemedel eller studiestöd under sjukdom tas bort. Förändringen bör införas när utbildningsanordnarnas ansvar har tydliggjorts.

Saco tillstyrker förslaget.

Uppdrag till Arbetsmiljöverket (4.8.4)

Förslag: Arbetsmiljöverket får i uppdrag av regeringen att i samråd med utbildningsanordnare ta fram riktlinjer eller på annat lämpligt sätt förtydliga hur utbildningsanordnarnas arbete bör bedrivas när det gäller åtgärder för att underlätta en återgång i studier.

Saco tillstyrker förslaget.

Informationsinsatser (4.8.5)

Bedömning: Utbildningsanordnarna bör informera om studieinriktad rehabilitering för att studerande ska kunna återgå i studier. När verksamheten med en funktion för rehabiliteringskoordinering inom hälso- och sjukvården omfattar studerande bör hälso- och sjukvården se över vilken information som bör lämnas till studerande om dennes verksamhet.

Saco delar utredningens bedömning.

Tidsgräns för rätt till studiemedel under sjukdom (5.2)

Förslag: Studiemedel under sjukdom då en studerande varit helt oförmögen att bedriva sina studier får lämnas i högst 52 veckor under en tvåårsperiod. Studiemedel under sjukdom får lämnas under längre tid om det finns särskilda skäl.

Sedan 1984 finns det inte någon tidsgräns för hur länge studiemedel under sjukdom kan utgå. Den tidsgränsen avskaffades för att den studerandes försörjning skulle vara tryggad under den tid han eller hon normalt skulle ha finansierats med studiemedel.

Studiemedel är avsett att vara en tillfällig försörjningskälla under studierna. Om det visar sig att en person har oförmåga att studera under lång tid, så är det rimligt att den personen överförs till de generella trygghetssystemen. Det är inte rimligt att studier under mycket lång tid ses som det enda alternativet till sjukskrivning. Då måste även andra alternativ prövas. Att lån som tas under sjukdomstid skrivs av kan inte heller anses bidra till en snabbare återgång till studier. **Saco tillstyrker därför förslaget.**

Bilägger svar från Sveriges Tandläkarförbund, Naturvetarna, Sveriges läkarförbund, DIK, Lärarnas Riksförbund och Akademikerförbundet SSR. Sveriges Veterinärförbund ansluter sig till Sacos svar.

Med vänliga hälsningar

Sveriges akademikers centralorganisation
Samhällspolitiska avdelningen

Lena Granqvist
Samhällspolitisk chef

Thomas Andréén
Välfärdsekonom